

Vergaderjaar 2022–2023

36 045

Situatie in Oekraïne

Nr. 165

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 4 juli 2023

Middels deze brief informeer ik uw Kamer, mede namens de Minister van Financiën en de Minister van Buitenlandse Zaken over het tweede steunpakket van 2023 aan Oekraïne. De totale omvang van het in deze brief gepresenteerde pakket is EUR 118,875 miljoen, waarvan EUR 93,875 miljoen uit algemene middelen en EUR 25 miljoen uit de BHOS-begroting.

Dit steunpakket volgt op het eerdere steunpakket gericht op de urgente hulpbehoefte dit voorjaar op het gebied van humanitaire hulp, landbouw en herstel van infrastructuur waarover u geïnformeerd werd in de Kamerbrief van 31 maart jl.¹ Daaraan vooraf ging een steunpakket voor *winterisation*-activiteiten. Het pakket wordt bekostigd uit de reservering van EUR 2,5 miljard die het kabinet heeft getroffen voor steun aan Oekraïne in 2023.² De middelen zullen in de begrotingen van de betrokken ministeries verwerkt worden.

Deze brief bevat ook een reactie op de toezegging aan uw Kamer van 7 maart jl. om in te gaan op de mogelijkheden voor het Nederlands bedrijfsleven om betrokken te zijn bij herstel en wederopbouw activiteiten in Oekraïne. Daarnaast gaat de brief kort in op de doorbraak van de Kakhovkadam, het nieuwe Commissievoorstel inzake Oekraïne in het kader van het Meerjarig Financieel Kader en de *Ukraine Recovery Conference* die op 21 en 22 juni in Londen plaatsvond.

Samenstelling zomersteunpakket

De aanhoudende oorlog blijft in toenemende mate zijn tol eisen van de

¹ Kamerstukken 36 336 en 36 337, nr. 3.

² Kamerstukken 36 045, nr. 134.

Oekraïense samenleving en economie. De behoeften blijven onverminderd groot, onder meer op het gebied van humanitaire hulp, watervoorziening, gezondheidszorg en herstel van infrastructuur. Het huidige pakket voorziet in deze aanvullende en urgente hulpbehoefte.

Dit tweede steunpakket is gebaseerd op de gefaseerde sectorale noden zoals geïdentificeerd in de update van de Wereldbank *needs assessment* van 23 maart. Voor 2023 heeft Oekraïne naar schatting in totaal ruim USD 14 miljard nodig voor kritiek herstel. Het huidige pakket zorgt in navolging van het winterpakket en voorjaarspakket voor een continuatie van de Nederlandse steun via:

- EUR 52 miljoen voor herstel (digitale) infrastructuur en huisvesting via het «EU4U» initiatief van de EIB;
- EUR 25 miljoen voor gezondheidszorg en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten via o.a. bijdragen aan de *Global Financing Facility for Women, Children, and Adolescents* (GFF), de *Joint United Nations Programme HIV/AIDS* (UNAIDS), het *United Nations Population Fund* (UNFPA) en de *World Health Organisation* (WHO);
- EUR 25 miljoen voor een partnerschapsfaciliteit voor bedrijven, kennisinstellingen en/of maatschappelijke organisaties om bij te dragen aan herstel en wederopbouw van Oekraïne.
- EUR 6 miljoen voor herstel drinkwatervoorziening via de Nederlandse publieke drinkwaterbedrijven;
- EUR 10 miljoen voor in-kind leveringen, waaronder de noodhulp als reddingsboten en vletten, ten behoeve van o.a. de noden als gevolg van de vernieling van de Kachovkadam; en
- EUR 875.000 voor het aan ambassade Kyiv gedelegeerde mensenrechtenfonds dat zal worden ingezet voor lokale NGO-projecten op het vlak van accountability.

Oorlog en hulpverlening na doorbraak van de Kachovkadam

Oekraïne bevestigde op 11 juni jl. dat het tegenoffensief daadwerkelijk is begonnen. Er is al enige (bescheiden) terreinwinst geboekt. Ondertussen kampt het land met de gevolgen van de doorbraak van de Kachovkadam. Steeds meer indicaties wijzen erop dat Rusland de Kachovkadam opzettelijk heeft verwoest, maar voor deze claim is momenteel nog geen hard bewijs. Nederland zet zich zowel multilateraal als bilateraal in om slachtoffers van deze catastrofe te steunen. Er zijn extra zorgen over Oekraïners die in het rampgebied onder Russische bezetting wonen, temeer omdat Rusland hulporganisaties zoals het Internationale Rode Kruis en de VN, de toegang ontzegt.

Op vrijdag 9 juni jl. heb ik, samen met de Minister-President, met president Zelensky gesproken. Wij hebben hier onze afschuw over de aanval uitgesproken en onze steun benadrukt. We hebben toelichting gegeven op de Nederlandse inzet naar aanleiding van de verwoesting van de dam. Nederland heeft onder mijn coördinatie noodhulpgoederen geleverd: 22 vletten via de Reddingsbrigade Nederland en 40 boten, 75 waterpompen, 20 reddingsboeien, 370 reddingsvesten en 120 waadpakken vanuit de Unie van Waterschappen. Deze zijn op 12 juni jl. vanuit het defensie terrein in Vriezenveen naar de EU-transport hub in Polen vertrokken. Ook heeft de ambassade in Kyiv (financieel) bijgedragen aan het verstrekken van 12.000 waterfilters aan het getroffen rampgebied.

Tevens zal een *Dutch Risk Reduction-team* (DRR-Team) via het *EU Civil Protection Mechanism* op korte termijn (op afstand) aansluiten bij het *United Nations Environment Programme* om te ondersteunen bij een

milieurapportage over de effecten van de overstromingen die als gevolg van de damdoorbraak ontstonden. Er zal ingezet worden op *scenario mapping* en korte-termijn maatregelen.

Ukraine Recovery Conference Londen (21-22 juni 2023)

Op 21-22 juni jl. vond in Londen de *Ukraine Recovery Conference* plaats. Deze was gericht op het herstel en de wederopbouw van Oekraïne en betrokkenheid daarbij van bedrijfsleven en maatschappelijk middenveld. De internationale gemeenschap toonde zich in Londen eensgezind in het commitment aan de wederopbouw van Oekraïne. Vanuit meerdere landen werden nieuwe bijdragen aan herstel en wederopbouw van Oekraïne aangekondigd. Ook kwam het steering comité van het *multi-agency donor coordination platform* voor het eerst fysiek bijeen. Oekraïne lichtte de huidige prioriteiten toe in het kader van wederopbouw: onder andere energie, huisvesting, ontminning, kritieke en sociale infrastructuur en tot slot economische en private-sectorinvestering.

Nederland heeft de blijvende betrokkenheid bij de wederopbouw van Oekraïne kenbaar gemaakt, en zich uitgesproken voor een degelijk gecoördineerde wederopbouw van Oekraïne. Daarbij werd het belang van betrokkenheid van de private sector en betrokkenheid van maatschappelijke organisaties benadrukt. Nederland ondersteunt onder meer al het herstel van de Oekraïense elektriciteitsinfrastructuur en ontminningsactiviteiten, en levert via instellingen als de Wereldbank, de Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling (EBRD) en nu ook via de Europese Investeringsbank (EIB) bijdragen aan grote infrastructuur- en huisvestingsprojecten.

Tijdens de conferentie werd benadrukt dat Oekraïne veel energie-infrastructuur reeds heeft weten te herstellen als gevolg van de groot-schalige internationale steun. Aan Oekraïense zijde is voortgang geboekt op de institutionele hervormingen en in de strijd tegen corruptie. Middels digitalisering wordt daarnaast in de wederopbouw door Oekraïne sterk ingezet op transparantie.

Dit alles draagt bij aan de ontwikkeling van een gedegen klimaat voor private sector ontwikkeling, een onderwerp dat centraal stond tijdens de conferentie in het kader van de herstel en wederopbouwopgave. Vanwege de veiligheidssituatie zijn er echter in dit kader nog altijd veel beperkingen en risico's. Voorzitter van de Europese Commissie Ursula Von der Leyen noemde daarbij de plannen die onderdeel zijn van het hieronder genoemde Commissievoorstel aangaande Oekraïne inzake het Meerjarig Financieel Kader. Een van de pilaren van dit plan is specifiek gericht op het aantrekken van private investeringen. Zo wordt onder meer verkend wat de mogelijkheden voor *war insurance* zijn. Daarnaast werden en marge van de conferentie verschillende overeenkomsten getekend tussen de Europese Commissie, de Europese Investeringsbank (EIB), de EBRD en de International Finance Corporation (IFC) om private investeringen vanuit het Europees bedrijfsleven aan te trekken.

Commissievoorstel Meerjarig Financieel Kader – Oekraïne

Op 20 juni jl. presenteerde de Commissie voorstellen voor een tussen-tijdse herziening van het Meerjarig Financieel Kader (MFK) 2021–2027. De voorgestelde MFK herziening bestaat uit een aantal onderdelen, waaronder een voorstel van de Europese Commissie voor een instrument voor langdurige (financiële) steun aan Oekraïne. In het voorstel heeft deze faciliteit een maximale omvang van EUR 50 miljard. De steun kan bestaan uit leningen, giften en garanties en is gericht op liquiditeitssteun, herstel,

investerings en technische assistentie. Aan de steun zijn voorwaarden verbonden ten aanzien van corruptiebestrijding, goed bestuur en rechtsstaat. De Kamer zal hier separaat via een BNC-fiche over worden geïnformeerd.

Nederlands bedrijfsleven

Sinds het uitbreken van de oorlog streeft het kabinet naar betrokkenheid van het Nederlandse bedrijfsleven bij de wederopbouw en *early recovery* in Oekraïne. Met het opnemen van Oekraïne in de lijst van «combinatielanden» in de BHOS-beleidsnota «Doen waar Nederland goed in is», is het bestaande bedrijfsleven instrumentarium met dat doel opengesteld voor initiatieven in Oekraïne. Daarnaast wordt in het bijzonder ingezet op sectoren waar de noden hoog zijn en waar Nederlandse inzet een grote toegevoegde waarde heeft. Dat zijn de sectoren landbouw, water, en gezondheidszorg.

In de publiek-private platforms gericht op deze sectoren komen bedrijven, maatschappelijk middenveld en de overheid uit deze sectoren samen om kansen en risico's van activiteiten in Oekraïne te identificeren en gezamenlijke initiatieven te ontwikkelen voor wederopbouw-activiteiten. Daarnaast wordt aan Nederlandse bedrijven uit onder andere de platforms de mogelijkheid geboden om zich aan te sluiten bij het Nederlandse paviljoen op de *Rebuild Ukraine* wederopbouwconferentie in Warschau op 14 en 15 november 2023.

In de uitvoeringspraktijk is als knelpunt naar voren gekomen dat het bestaande bedrijfsleven instrumentarium niet goed is toegerust om effectief te zijn in de specifieke omstandigheden in Oekraïne. Financieringsmogelijkheden zijn schaars en worden effectief belemmerd door de grote risico's die de oorlog met zich meebrengt. Ook in de genoemde publiek-private platforms wordt geconstateerd dat hier een lacune bestaat in het bestaande instrumentarium.

Daarom ontwikkelt het kabinet financieringsmogelijkheden voor wederopbouwinitiatieven door het oprichten van de Oekraïne Partnerschapsfaciliteit. Het kabinet onderzoekt de mogelijkheid om de risico's voor bedrijven die exporteren naar of investeren in Oekraïne af te dekken via een garantie- of verzekeringsfaciliteit, waarbij ook gekeken wordt naar vergelijkbare faciliteiten die andere Europese landen aanbieden (o.a. Denemarken en het Verenigd Koninkrijk) en de ontwikkelingen die in Europees verband en binnen internationale financiële instellingen gaande zijn inzake dit onderwerp, zoals hierboven beschreven in de passage over de *Ukraine Recovery Conference*.

Invest International is voornemens de bouw van een cementfabriek in West-Oekraïne te financieren, met OS-middelen die door BHOS ter beschikking zijn gesteld. Dit is een Oekraïens bedrijf, en de benodigde machines worden aangeleverd door een Nederlands MKB-bedrijf. Hiermee dragen we bij aan banen in Oekraïne, en aan productiecapaciteit voor bouwmaterialen, die hard nodig zijn voor de wederopbouw. Dit is een mooi voorbeeld van hoe we met de expertise van het Nederlands MKB en Nederlandse financieringsoplossingen kunnen bijdragen aan herstel en wederopbouw in Oekraïne.

Met bovengenoemde initiatieven komt het kabinet tegemoet aan de noden en aan de wens van uw Kamer om – naast de inzet op multilaterale kanalen – ook bilateraal bij te dragen aan wederopbouw en herstel en hierbij het Nederlandse bedrijfsleven te betrekken.

Partnerschapsfaciliteit

Voor de Oekraïne Partnerschapsfaciliteit is de eerste *call for proposals* in september voorzien. Deze faciliteit heeft als doelstelling om partnerschappen tussen bedrijven, kennisinstellingen en/of maatschappelijke organisaties in staat te stellen bij te dragen aan herstel en wederopbouw van Oekraïne. Partnerschappen kunnen zich hierop inschrijven met projectvoorstellen die voorzien in Oekraïense noden.

Het gaat daarbij om projecten die vanuit commercieel oogpunt niet haalbaar worden geacht op het vlak van landbouw, water of gezondheidszorg en die bijdragen aan duurzaam herstel van de Oekraïense economie en samenleving. Aanvragers zijn partnerschappen tussen bedrijven en/of maatschappelijke instellingen, waarbij ten minste een Oekraïens bedrijf of maatschappelijke organisatie is vertegenwoordigd in het partnerschap. Zo zorgen we ervoor dat er voldoende lokale kennis is en het project impact heeft op de grond. RVO wordt uitvoerder van de nieuwe faciliteit. RVO heeft kennis van het verlenen van subsidies voor impactvolle projecten in ingewikkelde contexten en is daarom een uitstekende partner voor het uitvoeren van dit nieuwe programma.

Inzet van het kabinet is om in september een eerste *call for proposals* te lanceren met een plafond van EUR 25 miljoen, gefinancierd uit de middelen die vorig jaar in het kader van Oekraïne voor het bedrijfsleven zijn vrijgemaakt uit het BHOS-budget.³ Aanvragen worden getoetst op hun ontwikkelingsimpact. Daarbij wordt o.a. gekeken naar de mate waarin projecten aansluiten bij de noden in Oekraïne, bijdragen aan verbetering van de leefomstandigheden waaronder van kwetsbare groepen, jongeren en vrouwen, en een duurzame impact hebben. Projectvoorstellen die positief scoren op deze toetsingscriteria kunnen in aanmerking komen voor een subsidie van minimaal EUR 500.000 en maximaal EUR 5 miljoen voor uitvoering het van het project. Hiermee hoopt het kabinet bij te dragen aan wederopbouw en herstel, met inzet van Nederlandse kennis en kunde.

De Speciaal Gezant Bedrijfsleven en Wederopbouw in Oekraïne

Mede op initiatief van uw Kamer werd onlangs een Speciaal Gezant Bedrijfsleven en Wederopbouw in Oekraïne aangesteld. Helaas zag deze zich na korte tijd genoodzaakt terug te treden. Het nut van een Speciaal Gezant om betrokkenheid van Nederlands bedrijfsleven bij de wederopbouw te helpen kanaliseren, staat onverminderd buiten kijf. Inmiddels heb ik de heer Roderick van Schreven bereid gevonden deze belangrijke functie op zich te nemen. De heer Van Schreven heeft een lange staat van dienst als (top) diplomaat en beschikt eveneens over de nodige ervaring en netwerkcontacten in het Nederlandse en Internationale bedrijfsleven. De heer Van Schreven is daarmee goed gepositioneerd om het Nederlands bedrijfsleven te adviseren en te ondersteunen bij ontwikkeling van initiatieven in/met Oekraïne. Tevens zal hij bij kunnen dragen aan de verdere ontwikkeling van instrumenten ter ondersteuning van het bedrijfsleven, waarbij gedacht wordt aan de genoemde partnerschapsfaciliteit en de genoemde mogelijkheden van een garantie- of verzekeringsfaciliteit. Ook zal hij actief ondersteunend kunnen zijn bij het leggen van de contacten met de multilaterale kanalen waarlangs het merendeel van de Nederlandse wederopbouwsteun aan Oekraïne wordt gekanaliseerd.

³ Kamerstuk 36 045, nr. 112.

Grenscontroles / graanuitvoer

Gedurende het debat over de Europese top van 15-16 december 2022 is toegezegd dat het kabinet terugkomt op de bureaucratie aan de grenzen die het vervoer over de weg van het graan belemmert.⁴ De uitvoer van onder andere granen naar de EU is een belangrijke inkomstenbron voor Oekraïne. Het kabinet hecht daarom belang aan het wegnemen van praktische barrières die de uitvoer van Oekraïne naar de EU belemmeren. Nederland speelt hierin zowel bilateraal als in EU-verband een actieve rol. Dit betreft onder andere steun aan maatregelen om de export van Oekraïense producten te vergemakkelijken via *Solidarity Lanes* en de verlenging van de tijdelijke opschorting van importheffingen op Oekraïense producten.⁵

Ik zal uw Kamer tijdig blijven informeren over de inzet van de financiële steun richting Oekraïne.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
E.N.A.J. Schreinemacher

⁴ Handelingen II 2022/23, nr. 34, item 31.

⁵ Kamerstukken 36 045 en 22 112, nr. 154.